

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقتصاد بخش عمومی و حدود و وظایف دولت‌ها

مولفان:

دکتر سید فرزاد هاشمی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

محمد قجر

مؤلف و مدرس دانشگاه

مهر داد بنداری

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر

سرشناسه	:	هاشمی، فرزاد، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	:	اقتصاد بخش عمومی و حدود وظایف دولت / مولفان فرزاد هاشمی، محمد فجر، مهرداد بنداری.
مشخصات نشر	:	تهران: هوشمند تدبیر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۶ ص.
شابک	:	۱۰۰۰۰۰ ریال: 978-600-93759-5-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	مالیه عمومی -- ایران
موضوع	:	سیاست مالی -- ایران
موضوع	:	مالیات -- ایران -- سیاست دولت
موضوع	:	ایران -- سیاست اقتصادی
شناسه افزوده	:	فجر، محمد، ۱۳۵۱ -
شناسه افزوده	:	بنداری، مهرداد، ۱۳۴۴ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۱۸HJ / ۲۸ الف ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	:	۳۳۶/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۲۷۹۶۴۵

عنوان کتاب	:	اقتصاد بخش عمومی و حدود وظایف دولت ها
ناشر	:	هوشمند تدبیر
مولفان	:	دکتر سید فرزاد هاشمی - محمد فجر - مهرداد بنداری
مدیر مسئول	:	محمد فجر
مدیر تولید	:	هادی کجانی حصار
ویراستار	:	فهیمة حسنی - محمدرضا بختیاری
طرح جلد	:	سید مصطفی عبدالمحمد
نوبت چاپ	:	اول ۱۳۹۲
تیراژ	:	۱۰۰۰
قیمت	:	۱۰۰۰۰ تومان

hbt
انتشارات هوشمند تدبیر

نشانی: تهران - میدان انقلاب - خیابان کارگر شمالی - بن بست رستم - پلاک ۲۰ - واحد ۷

شماره تماس: ۰۲۱ - ۶۶۴۷۹۶۶۵ - ۷۵

تقدیم به:

آنها که به دلیل مشغله تحصیل و تدریس کمتر دیده شدند.

تقدیم به همسر م

فهرست مطالب

فصل اول: سیر تحول علم مالیه از قدیم تا به امروز	۷
وظایف دولت‌ها	۷
دوران قدیم	۷
رم قدیم	۸
ایران باستان	۹
دوره قرون وسطی	۹
ایران در دوره قرون وسطی	۱۰
دوره صفویه (از صفویه تا زنگنه ۱۵۳۹-۱۷۸۳)	۱۱
دوره قاجاریه تا انقلاب مشروطیت	۱۲
مالیات	۱۴
مالیات در ایران در دوران مشروطه	۱۶
تئوری‌های اقتصاد بخش عمومی پس از جنگ جهانی اول	۱۸
مدل‌ها و نظریه‌های مربوط به مخارج عمومی و مالیات‌ها	۲۳
مدل‌های مربوط به مخارج عمومی دولت	۲۳
فصل دوم: وظایف دولت‌ها (حدود و اختیارات)	
مقدمه	۲۷
بخش عمومی و بخش خصوصی اقتصاد	۲۸
وظایف اقتصادی دولت	۲۸
نقش قانون‌گذاری	۳۱
غلل دخالت دولت در فعالیت‌های اقتصادی	۳۱
مالیه عمومی و وظایف آن	۳۲
مالیه عمومی	۳۲
مالیه خصوصی	۳۲
اهداف اقتصادی مالیه عمومی	۳۴
تفاوت مخارج عمومی و خصوصی	۳۴
ناتوانی (شکست) بازار و لزوم دخالت دولت	۳۶
کالاهای همگانی	۳۸
عوامل مثبت و عوامل منفی خارجی	۴۲
بازده نسبت به مقیاس تولید فزاینده	۴۴
نظریه کالاهای همگانی	۴۵
کالاهای همگانی و ناتوانی بازار	۴۵
فصل سوم: مالیات و انواع نرخ‌های مالیات و اصول حاکم بر مالیات	
مقدمه	۵۱
مالیات	۵۱
انواع نرخ‌های مالیاتی	۵۲
اصول مالیات	۵۵
اصول مالیات کلاسیک‌ها	۵۵
اصول مالیات نوین	۵۶
عدالت مالیاتی	۵۷
معیارهای اندازه‌گیری توانایی پرداخت	۵۸
تعلق مالیاتی	۵۸
عوامل تعیین کننده تعلق مالیاتی	۵۸
ظرفیت مالیاتی	۶۰
مالیات منفی (مالیات بر درآمد منفی یا پارانها)	۶۰
انواع مالیات بر درآمد و محاسبه کشتن	۶۱
انواع مالیات‌ها	۶۲

۶۵	مالیات بر ارب
۶۸	مالیات بر واردات، صادرات و تجارت خارجی
۶۸	عوارض و تعرفه‌های گمرکی
۶۹	مالیات بر معاملات
۷۰	مالیات بر فروش
۷۱	مالیات بر مصرف (خرج)
۷۱	حدود دخالت دولت
۷۲	درآمدهای دولت
۷۵	چریان وصول مالیات
۷۶	مالیات و عدالت اجتماعی
۷۸	قاعده فایده
۸۰	قاعده توانایی پرداخت
۸۰	اندازه‌گیری ظرفیت مالی و توانایی پرداخت
۸۰	اصول وضع مالیات
۸۸	فصل چهارم: یارانه‌ها و مالیات‌های جدید
۹۱	اهداف مالیات
۹۱	فشار مالیاتی، تعلق مالیاتی، اجتناب مالیاتی و فرار مالیاتی
۹۶	نرخ‌ها و ساختارهای مالیاتی
۹۷	تجارب و دیدگاه‌های مالیاتی و مباحث تکنیکی
۱۰۰	یارانه‌ها
۱۰۳	طبقه‌بندی یارانه‌ها
۱۰۳	نحوه طبقه‌بندی در حساب‌های مالی
۱۰۴	انعکاس یا عدم انعکاس در بودجه
۱۰۵	مشکلات پرداخت نامتناسب یارانه‌ها
۱۰۷	روش‌های عمده پرداخت یارانه
۱۰۹	معیارهای کارآمدی نظام پرداخت یارانه‌ها
۱۰۹	تاریخچه مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۰	معرفی مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۰	مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۳	تعریف مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۳	ویژگی‌های اجرای مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۶	مزایای اجرای مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۷	ایزادات وارد بر مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۷	انواع مالیات بر ارزش افزوده
۱۱۸	مالیات بر ارزش افزوده از نوع درآمد
۱۲۶	مالیات بر ارزش افزوده از نوع مصرف
	تعریف قرار مالیاتی
۱۳۴	فصل پنجم: معیارهای سنجش توزیع درآمد
۱۳۶	درصدها پادهک‌ها:
۱۳۶	توزیع درآمد
۱۳۹	منحنی لورنز
۱۴۲	عوامل مؤثر در ایجاد نابرابری در توزیع درآمد
۱۴۴	نامه بیست و پنجم نهج‌البلاغه
	بخشی از نامه امام علی علیه‌السلام به مالک اشتر
۱۵۱	فصل ششم: کارایی و بهره‌وری
۱۵۱	بار مالیاتی - تعلق مالیاتی
۱۵۵	بار مالیاتی
۱۶۰	تعلق مالیاتی
۱۶۲	حالت‌های خاص
۱۶۲	انتقال مالیات
	عوامل مؤثر در انتقال مالیات
۱۷۱	فصل هفتم: بودجه و اقتصاد بخش عمومی
۱۷۳	شاخص‌ها و معیارهای نظام مالی مطلوب
	منابع و مأخذ

به نام آنکه هستی نام از او یافت

پیشگفتار

سیاس و ستایش قادر متعال را که مدد رسانید این کتاب آماده و خدمت علاقمندان رشته‌های اقتصاد، حسابداری، مدیریت و ... ارائه گردد. یکی از رشته‌ها و شعبات علم اقتصاد، «اقتصاد بخش عمومی و حدود وظایف دولت‌ها» است. این درس در حال حاضر، کاربردهای زیادی برای رشته‌های مختلف دارد و شاید به همین دلیل باشد که به‌صورت درس رسمی در آن رشته‌ها و در محافل علمی دنیا تدریس می‌شود. در ایران، از جمله دانشجویان رشته اقتصاد، حسابداری، مدیریت، حقوق، علوم سیاسی در کنار دروس اصلی، مباحثی از بخش عمومی و مالیه عمومی را مطالعه می‌کنند و در طول یک ترم تحصیلی با تجزیه و تحلیل و کاربرد درس بخش عمومی و مالیه عمومی آشنا می‌شوند. کتاب حاضر با توجه به ضرورت‌های فوق‌الذکر و پوشاندن برخی خلأهای موجود نوشته شده است. اما قبل از آغاز مطالب اصلی، اشاره به چند نکته لازم است:

- ۱- فصول کلی کتاب به این صورت تنظیم گردیده است که در فصل اول سیر تحول علم مالیه از قدیم تا به امروز مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل دوم به وظایف دولت‌ها (حدود و اختیارات) اشاره می‌شود. در فصل سوم مالیات و انواع نرخ‌های مالیات و اصول حاکم بر مالیات. در فصل چهارم یارانه‌ها و مالیات جدید در حال حاضر مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل پنجم معیارهای سنجش توزیع در آمد. در فصل ششم کارآیی و بهره‌وری و در نهایت در فصل هفتم بودجه در اقتصاد بخش عمومی را مورد بررسی قرار داده‌ایم.
 - ۲- در اینجا بر خود لازم می‌دانیم تا از زحمات بی‌دریغ کلیه عزیزانی که در این راه یاری‌رسان ما بوده‌اند، به‌ویژه مدیریت مرکز نشر و بخش «موشمند تدبیر» که نشر، بخش و سرمایه‌گذاری این کتاب را عهده‌دار شدند، و همچنین از همکاران ایشان جهت قبول زحمت تایپ، ویراستاری و چاپ نهایی را برعهده داشتند صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم.
 - ۳- بدیهی است کتاب حاضر با وجود توجه کافی، کاستی‌هایی نیز دارد از این رو خواهشمندیم با ارسال نظرات و رهنمودهای سازنده خود، ما را در بهبود و بهسازی این اثر یاری نمایید.
- گروه مؤلفان

FarzadeHashemi@yahoo.com
Ghajar.economic@yahoo.com
MehrdadBondari@yahoo.com

مقدمه

بدون شک علم اقتصاد از معدود علوم است که قدرت پیش‌بینی متغیرهای اقتصادی را دارد. قبل از وقوع بحران بزرگ ۱۹۳۰ در آمریکا ساموئلسون بحران را پیش‌بینی کرد. قبل از وقوع بحران بزرگ دهه ۱۹۹۰ استیگلر و استیگلینز پیش‌بینی کردند که اقتصاد آمریکا از اواسط دهه چهارم بحران عظیمی شود که تا مدت‌ها ادامه داشته باشد. پس از آن بحران دیگری را پیش‌بینی کردند که امروزه از آن به عنوان پرتگاه مالی یاد می‌شود که اشاره به کسری بودجه فراگیر و انباشته دولت آمریکا دارد. شاید اگر توجه به نظر اقتصاددانان و حق و حقوق دوطرفه مردم و دولت می‌شد چنین مشکلاتی برای اقتصاد کشورها رخ نمی‌داد.

اقتصاد بخش عمومی به این مقولات توجه خاص دارد یعنی رابطه و حق و حقوق اقتصادی دولت و ملت. این در حالی است که توجه به مسائل درآمدی و هزینه‌ای دولت‌ها به منظور جلوگیری از کسری بودجه از شاخصه‌های دولت‌هایی است که انضباط مالی را رعایت می‌کنند.

در کتاب حاضر سعی شده است مطالب به سه پله و از مقدمات و تئوری‌ها آغاز و در نهایت به مدل‌های ریاضی بخش عمومی و بودجه دولتی و خصوصی ختم می‌شود. در این راستا تلاش شده است مطابق جدیدترین سرفصل‌های مصوب وزارت علوم و دانشگاه آزاد اسلامی این کتاب تدوین گردد. کتاب مذکور حاصل دو دهه تحصیل و تدریس پژوهش مؤلفین در حوزه مالی عمومی و بخش عمومی است، به این جهت به گونه‌ای تدوین گردیده است که سرفصل‌های اقتصادی بخش عمومی (۱) و نیز مالی عمومی را برای رشته‌های علوم اقتصادی، حسابداری و مدیریت پوشش دهد.

در نهایت خاطرنشان می‌سازیم که اگر می‌خواهیم کشوری پرفا و آزاد داشته باشیم می‌بایست به اصول مطرح علمی در حوزه اقتصاد بخش عمومی توجه کنیم، چرا که لازمه سعادت‌مندی، رفاه و لازمه رفاه، تکاثر ثروت است و بدون شک در دنیای امروز ثروتمندی بدون توجه به ارکان علم اقتصاد میسر نیست.

گروه مؤلفان

FarzadeHashemi@yahoo.com

Ghajar.economic@yahoo.com

MehrdadBondari@yahoo.com